

AKTUALITĀTES

LLKC lauku attīstības speciālistu darbā notiks būtiskas izmaiņas, lai veicinātu uzņēmējdarbības attīstību

SIA Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs (LLKC) ar 2012. gada 1. augustu veic būtiskas izmaiņas novadu lauku attīstības speciālistu izvietojumā un darbībā visā Latvijas teritorijā, lai sekmētu tieši uzņēmējdarbības aktivitātes pieaugumu lauku reģionos un atbalstītu lauksaimniecisko un nelauksaimniecisko mazo uzņēmumu radīšanu un attīstību. Veikta līdzšinējo speciālistu atestācija un jaunu konsultantu iesaistīšana.

LLKC VLT finanšu administrators, projektu vadītājs **Dzintars Vaivods**: – Aprīļa sākumā Zemkopības ministrijas vadības apspriedē tika pieņemts lēmums, ka efektīvāk jāīsteno viens no LLKC galvenajiem darbības virzieniem – uzņēmējdarbības veicināšana laukos. Tāpēc tika veikta lauku attīstības speciālistu darba reorganizācija, un no 1. augusta Latvijas teritorijā darbosies 125 novadu lauku attīstības konsultanti un 26 uzņēmējdarbības konsultanti.

Darba pienākumus turpinās veikt lielākā daļa no līdzšinējiem novadu lauku attīstības speciālistiem. Lai stiprinātu uzņēmējdarbības atbalstu teritorijās ar negatīvu attīstības indeksu, tika mainīts novadu attīstības speciālistu izvietojums, un no Pierīgas novadiem astoņas darba vietas pārceltas uz lielākajiem Latgales novadiem. Nodrošināts, lai katrā no LLKC reģionālajiem birojiem strādātu viens uzņēmējdarbības konsultants. LLKC sniegs konsultatīvo atbalstu šiem speciālistiem, kā arī finansēs nepieciešamo nacionālo ekspertu palīdzību biznesa analizē un plānošanā. Nozīmīgākie sadarbības partneri jaunās prioritātes īstenošanai būs novadu pašvaldības, kas nodrošinās līdzfinansējumu un informatīvu atbalstu konsultantiem. Palielinot finansējumu šīs kopējās programmas īstenošanai, rasta arī iespēja piešķirt speciālistiem papildus līdzekļus transporta izdevumiem, lai viņi ne tikai tiktos ar lauku uzņēmējiem novadu administrācijas ēkās, bet vairāk varētu izbraukt uz pašām saimniecībām, tādējādi efektīvāk sniedzot konsultāciju pakalpojumus.

Lauku attīstības un uzņēmējdarbības konsultantiem papildus tiek izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- tikšanās organizēšana ar uzņēmējiem, to resursu un kapacitātes izvērtēšana;
- konsultatīvais atbalsts attīstības plānu izstrādāšanā un ieviešanā;
- kooperācijas veicināšana starp saimniecībām un uzņēmējiem;
- produkcijas tirdzniecības veicināšana;
- sadarbība ar skolām, lai ieinteresētu un motivētu jauniešus palikt laukos, norādot uz iespējām pārņemt vai uzsākt uzņēmējdarbību.

Protams, konsultanti iesaistīsies arī dažādu Valsts Lauku tīkla (VLT) un citu pasākumu ieviešanā un īstenošanā, kas palīdzētu attīstīt lauku teritorijas. Speciālistu darbība arī turpmāk tiks finansēta no *Latvijas Lauku attīstības programmas 2007.-2013. gadam* VLT pasākumu līdzekļiem, kas nodrošinās sniegto konsultatīvo pakalpojumu augstāku kvalitāti un pieejamību. **LL**

Sagatavoja LLKC Informācijas nodaļas vecākā komunikāciju speciāliste **Dace Millere**

ŠAJĀ NUMURĀ:

GRĀMATVEDĪBA UN NODOKĻI

- Grozījumi individuālo komersantu finanšu pārskatos..... 2. lpp
- Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām... 2. lpp

LOPKOPĪBA

- LDC automātiski noteiks svaigpiena kvalitāti ..... 2. lpp

LAUKU ATTĪSTĪBA

- LEADER starpvalstu sadarbības projekta prakse 3. lpp

KOPĒJĀ LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKA

- VLT aktivitāte "Nozares ekspertu ziņojumi" ..... 4. lpp
- Kopsavilkums par ekspertu darbu 1. pusgadā .... 4. lpp
- Aktualitātes COPA/COGECA darba grupās ..... 7. lpp

AUGKOPĪBA

- Zemeņu stādījumu kopšana ..... 8. lpp
- Ražas prognozēšanas rezultāti jūlijā ..... 12. lpp

SIA LLKC INFORMĒ

- Kalendārs ar svarīgākajiem datumiem .....6. lpp. septembrī

GRĀMATVEDĪBA UN NODOKĻI

Grozījumi MK noteikumos par individuālo komersantu finanšu pārskatiem

2012. gada 2. augusta Latvijas Vēstnesī ir publicēti grozījumi MK noteikumos Nr. 301 „Noteikumi par individuālo komersantu finanšu pārskatiem”.

Noteikumos ir precizēts, līdz kuram datumam ir iesniedzams IK finanšu pārskats, saskaņojot noteikumu normas ar likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normām. Saskaņā ar grozījumiem noteikumu 70. punkts nosaka, ka IK finanšu pārskatu kopā ar IIN gada deklarāciju Valsts ieņēmumu dienestā iesniedz līdz nākamā gada 1. jūnijam. Grozījumi noteikumos paredz, ka noteikumi ir piemērojami visiem IIN maksātājiem, kuri izvēlas grāmatvedību

kārtot divkāršā ieraksta sistēmā. Līdz ar to, noteikumi ir attiecināmi uz:

- individuālajiem komersantiem, kuru apgrozījums (ieņēmumi) no saimnieciskajiem darījumiem iepriekšējā pārskata (taksācijas) gadā nepārsniedz 200000 latu;
- individuālajiem uzņēmumiem, zemnieku un zvejnieku saimniecībām, kuru apgrozījums (ieņēmumi) no saimnieciskajiem darījumiem iepriekšējā pārskata (taksācijas) gadā nepārsniedz 200 000 latu;
- fiziskajām personām, kas veic saimniecisko darbību. **LL**

Grozījumi likumā „Par nodokļiem un nodevām”

2012. gada 21. jūnijā ir pieņemti grozījumi likumā „Par nodokļiem un nodevām”. Grozījumi stājas spēkā š.g. 26. jūlijā, bet atsevišķas normas – 2013. gada 1. janvārī.

No nākamā gada stājas spēkā grozījumi likuma „Par nodokļiem un nodevām” 30. pantā, kas samazina summas sliekšni, sākot no kura ir deklarējami darījumi, kas veikti skaidrā naudā. Likums paredz, ka deklarējami būs tie skaidrā naudā veiktie darījumi, kuri pārsniedz 1000 latus (līdzšinējo 3000 latu vietā). Nodokļu maksātājiem būs aizliegts skaidrā naudā veikt darījumus, kuru summa pārsniedz 5000 latu (līdzšinējo 10 000 latu vietā). Sākot ar 2014. gadu būs jāiesniedz informatīvā deklarācija

par iepriekšējā gadā ar fiziskajām personām (kuras neveic saimniecisko darbību) skaidrā naudā veiktajiem darījumiem, kuru summa pārsniedz 2000 latus. No 2013. gada 1. janvāra likumā noteiktajos gadījumos būs piemērojami īpaši noteikumi par pamatojumu darījuma (cenas) atbilstībai tirgus cenai (vērtībai).

Jaunā redakcijā ir izteikts likuma 34.1 pants, kas nosaka, kādos gadījumos VID ir tiesība apturēt nodokļu maksātāja saimniecisko darbību. **LL**

Sagatavoja LLKC Grāmatvedības un finanšu nodaļas vadītāja **Linda Puriņa**

LOPKOPĪBA

“Lauksaimniecības datu centrs” automātiski noteiks svaigpiena kvalitāti

Lai izveidotu objektīvi kontrolējamu svaigpiena kvalitātes sistēmu, Zemkopības ministrija sadarbībā ar lauksaimnieku nevalstiskajām organizācijām nolēma, ka valsts aģentūras “Lauksaimniecības datu centrs” (LDC) datubāze jāpilnveido tā, lai testa režīmā automātiski aprēķinātu baktēriju kopskaita un somatisko šūnu skaita vidējos ģeometriskos rādītājus svaigpienam no visu laboratorijā iesūtīto obligāto svaigpiena paraugu analīžu rezultātiem. LDC datubāzei ir autorizēta pieeja gan piena ražotājam (informācija pieejama par savu ganāmpulku), gan piena pircējam (informācija pieejama par ražotājiem, no kuriem piena pircējs iepērk svaigpienu), gan Pārtikas un veterinārajam dienestam (PVD) (informācija pieejama par visiem ražotājiem). Tas dos iespēju piena ražotājam un piena pircējam savlaikus un regulāri sekot līdzi objektīviem svaigpiena kvalitātes rādītājiem un iespējami ātri reaģēt un novērst tās neatbilstības, kas pasliktina svaigpiena kvalitāti.

Laikā, kamēr LDC datubāze darbosies testa režīmā, PVD testa režīmā iegūtos svaigpiena vidējos ģeometriskos rādītājus neizmantos svaigpiena aprites uzraudzībai. Saskaņā ar Eiropas Savienības un Latvijas normatīvo

aktu prasībām svaigpiena aprītei svaigpiena kvalitātes rādītāji kopējam baktēriju piesārņojumam nedrīkst pārsniegt 100 000 kubikcentimetrā, savukārt somatisko šūnu skaits nedrīkst pārsniegt 400 000 kubikcentimetrā.

Piena pircējs, lai kontrolētu svaigpiena kvalitātes rādītājus, svaigpiena paraugus nosūta uz laboratoriju. Svaigpiena paraugus laboratoriskajiem izmeklējumiem noņem ne retāk kā divas reizes mēnesī – baktēriju kopskaita noteikšanai, somatisko šūnu noteikšanai – ne retāk kā vienu reizi mēnesī. LDC svaigpiena laboratoriskos izmeklējumu rezultātus uzkrāj datubāzē un piena pircējs aprēķina baktēriju kopskaita un somatisko šūnu skaita vidējos ģeometriskos rādītājus noteiktā laikposmā un informē piena ražotāju. Ja svaigpienā pārsniegti vidējie ģeometriskie rādītāji, piena pircējs par attiecīgo piena ražotāju paziņo PVD, kas nosaka termiņu neatbilstību novēršanai un, ja nepieciešams, veic novietnes pārbaudi. **LL**

Sagatavoja ZM Preses un sabiedrisko attiecību nodaļas vadītāja vietnieks **Kaspars Funts**

LAUKU ATTĪSTĪBA

Kuldīgas, Skrundas un Alsungas novada partnerība – biedrība „Darīsim paši!” īsteno LEADER starpvalstu sadarbības projektu

Biedrība „Darīsim paši!”, iesaistot Kuldīgas, Skrundas un Alsungas novada iedzīvotājus, ar Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) piešķirto finansējumu īsteno LEADER starpvalstu sadarbības projektu „Viduslaiku festivāli”.

☑Sadarbības partneri no Latvijas, Somijas un Igaunijas

Šis ir viens no starptautiskās sadarbības projektiem, kura ieviešanā sadarbojas partneri no Latvijas, Somijas un Igaunijas. Projekta mērķis ir attīstīt starpvalstu sadarbību kultūras jomā un veicināt vietējo amatniecības tradīciju popularizēšanu un pārmantojamību nākamajām paaudzēm, izmantojot starpvalstu sadarbību, kā arī izmantot viduslaiku tradīcijas, lai veicinātu inovatīvu sadarbības ideju attīstību starp dažādām Eiropas valstīm, nodrošinot biedrības “Darīsim paši!” un sadarbības partneru teritoriju iedzīvotāju sabiedrisko aktivitāti. Projekta ietvaros sadarbībā ar citu mazo pilsētu iedzīvotājiem no Somijas un Igaunijas katrā no iesaistītajām partnerpilsētām tiek organizēts saturīgs un izglītojošs atpūtas pasākumu cikls “Viduslaiku festivāls”.

☑Viduslaiku festivāls Pērnāvā, Igaunijā

Jūnija nogalē Kuldīgas jaunieši, amatnieki un projektu speciālisti devās uz Pērnavu, lai piedalītos Viduslaiku festivālā. Pērnāvā viņi piedalījās seminārā, stāstot par vēsturiskajām tirgus tradīcijām Kuldīgā, kā arī uzzināja daudz jauna par viduslaiku tradīcijām Francijā, Portugālē un Somijā. Savukārt tautas lietišķās mākslas studiju „Varavīksne” un „Paleta” amatniecības meistarē demonstrēja senās tekstila apstrādes tradīcijas, papildus darbojoties arī amatnieku tirdziņā.

Kuldīgas kultūras centra jauniešu teātra „Focus” kustību izrāde lieliski papildināja festivāla programmu ar nupat kā iestudētu viduslaiku uzdevumu, kura tapšanā darbojās 22 jaunieši. Izrādi Pērnāvā varēja noskatīties trīs reizes. Izrādes režisore un grupas vadītāja Daiga Pirtnece ir gandarīta par jauniešu sniegumu – saņemts augsts novērtējums no Pērnavas festivāla rīkotājiem un skatītājiem. Speciāli jaunajai izrādei kostīmus veidojusi māksliniece Inta Āboliņa, tie ir ļoti krāšņi un darināti pēc viduslaiku stila paraugiem.

„Goldingenas Zelta laiki”

Starpvalstu sadarbības projekta ietvaros Latvijā viduslaiku festivāls „Goldingenas Zelta laiki” tika rīkots š.g. 20.–21. jūlijā. Kuldīgas pils dārzā un Rātslaukumā norisinājās festivāla aktivitātes, kurās visi interesenti varēja arī piedalīties. Viduslaiku festivāla programmā bija ietverti dažādu tautu seno amatu demonstrējumi, varēja vērot akmens mežģiņu kalšanu franču amatnieku izpildījumā, savukārt restaurācijas un kokapstrādes prasmes demonstrēja vietējie Kuldīgas amatnieki, bet viduslaiku paklāju izgatavošanas meistarību rādīja franču amatnieks. Igaunijas un Somijas amatnieki sadarbībā ar tautas lietišķās mākslas studiju „Varavīksne” audējām ierādīja dažādus tekstila apstrādes meistarstīkus.

☑Varēja apgūt dažādus viduslaiku amatus

Viduslaiku festivāla ietvaros rīkotas arī seno amatu darbnīcas ar Latvijas, Igaunijas, Somijas un Francijas amatnieku piedalīšanos, kurās festivāla apmeklētāji bez maksas varēja apgūt tekstila, keramikas, mozaīku izgatavošanas un ziepju liešanas amatus. Īpaši kārdinoša bija viduslaiku ēdienu degustācija, kur mūsu puses novadu pavāri lielījās ar Kurzemes gardumu pagatavošanas mākslu, bet igauņi un somi vārija gardu zivju zupu. Viduslaiku tirgu veidoja Kuldīgas pils dārzā rīkota mājamatnieku ražotas produkcijas tirdzniecība.

Lai radītu viduslaiku tirgus īpašo noskaņu, bija izveidota daudzveidīga kultūras programma. Pasākuma ietvaros varēja vērot jau minēto, Igaunijā demonstrēto Kuldīgas kultūras centra jauniešu teātra „Focus” viduslaiku izrādi, kuras pamatā ir sens milas stāsts. Senās mūzikas grupas *Obscurus orbis* no Rīgas un *Scharlatan* no Vācijas demonstrēja pavisam neparastu seno instrumentu spēli. Liepājas cirks *Beztemata* festivāla apmeklētājus ieliksvoja ar klasisku viduslaiku milas stāstu divās daļās, savukārt seno deju grupa *Ballare* atainoja smalkas senās dejas, deju soļus ierādot arī skatītājiem. Igaunijas puses partneris Kuldīgas festivālu papildināja ar bērnu kora *Pöial-Liisi* viduslaiku dziesmu programmu, savukārt *Kretingas Garkāji* no Lietuvas skatītājus

vilināja ar spoguļu izrādi. Festivāla noslēgumā visi dalībnieki kopīgi ar kuldīdzniekiem devās svētku gājienā.

Lai izzinātu viduslaiku tradīcijas un labāk iepazītu kaimiņu valstu kultūru, Kuldīgas Domes lielajā zālē tika rīkots seminārs „Viduslaiku tradīcijas Eiropā”, kurā piedalījās Kuldīgas novada muzeja speciālisti, stāstot par mūsu puses tradīcijām, veiktajām arheoloģiskajām izpētēm un jaunatklātajiem atzinumiem. Par savā teritorijā rīkotajiem viduslaiku pasākumiem stāstīja Francijas, Lgaunijas un Somijas projektu vadītāji.

☑ Projekta noslēgums – festivāls Ulvilā, Somijā

Augusta sākumā projekta noslēgums plānots Somijas pilsētā Ulvilā. Uz festivālu dosies Kuldīgas, Skrundas un Alsungas novada iedzīvotāju delegācija. Papildus Somijas festivāla rīkotāji ar jauno viduslaiku izrādi aicinājuši piedalīties arī jauniešu teātri „Focus”.

☑ Papildinformācija

Šajā plānošanas periodā – no 2007. līdz 2013. gadam – Latvijas vietējās rīcības grupas (VRG) kopīgi ar Eiropas

Savienības (ES) dalībvalstu organizācijām īsteno starpvalstu sadarbības projektus.

Latvijā darbojas 40 VRG, kurām jau ir izveidojusies formāla vai neformāla sadarbība ar citu Eiropas Savienības valstu organizācijām, kas saņem atbalstu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) vai Eiropas Zivsaimniecības fonda (EZF). Starpvalstu sadarbību iespējams īstenot arī ar trešo pasaules valstu organizācijām, kuras īsteno LEADER pieejai līdzīgus projektus.

Starpvalstu sadarbība ir laba iespēja vietējās teritorijas aktīvistiem sekmēt kvalitatīvu pieredzes nodošanu vietējiem iedzīvotājiem aktuālu problēmu risināšanā, kā arī jaunu un inovatīvu sadarbības ideju īstenošanu. **LL**

Sagatavoja Projekta „Viduslaiku festivāli” vadītāja **Ilze Zariņa** un Biedrība „Darīsim paši!”

KOPĒJĀ LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKA

Valsts Lauku tīkla aktivitāte „Nozares ekspertu ziņojumi”

Valsts Lauku tīkla (VLT) Rīcības plāna 2012 ietvaros aktivitātē „Nozares ekspertu ziņojumi” tiek īstenoti vairāki apakšpasākumi:

- 1) Atbalsts 9 horizontālajām organizācijām (Zemnieku Saeima, Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija, Latvijas bioloģiskās lauksaimniecības asociācija, Latvijas zemnieku federācija, Jaunais zemnieku klubs, Lauksaimniecības statūtsabiedrību asociācija, Meža īpašnieku biedrība, Lauksaimnieku apvienība).
- 2) Atbalsts 20 nozaru organizācijām.
Šīs organizācijas veic nozares analīzi un izstrādā priekšlikumus nākamā plānošanas perioda pasākumiem, kas veicinātu nozares attīstību. Iepazīties ar izstrādātajiem nozares ziņojumiem varēs VLT mājas lapā (šobrīd ir pieejami 2011. gada ziņojumi http://www.laukutikls.lv/biblioteka/cat/view/280-nozaru_zinojumi).
- 3) Atbalsts reģionālajām lauksaimnieku apvienībām.
Reģionālās lauksaimnieku apvienības šīs aktivitātes ietvaros organizē diskusiju reģionā par kādu no tēmām:
  - Agrovide;
  - Mazāk labvēlīgo apvidu maksājumu ietekme;

- Mazo lauksaimniecības uzņēmumu attīstības iespējas;
  - Jauno lauksaimnieku attīstības iespējas.
- 4) Aktivitātes ietvaros ir noslēgti līgumi ar Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomi (LOSP) par 2 ekspertu (Armands Krauze un Ginta Jakobsone) un Zemnieku Saeimu par 1 eksperta (Maira Dzelzkalēja) darbību saistībā ar lauksaimniecības, meža, zivsaimniecības un citu saistīto nozaru pozīcijas un interešu aizstāvēšanu, lai panāktu pēc iespējas labvēlīgāku kopējās lauksaimniecības politikas piedāvājumu nākotnē laika periodam no 2014. gada līdz 2020. gadam.
  - 5) Aktivitātes ietvaros ir izveidots LLKC ES Lauksaimniecības un lauku attīstības lietu birojs, kas koordinē Latvijas ekspertu dalību Eiropas lauksaimnieku organizācijas COPA/COGECA un Eiropas Komisijas darba grupās. Latvijas eksperti piedalās vairāk nekā 15 dažādu lauksaimniecības nozares sektoru darba grupās. Ekspertu iesniegtās atskaites ir pieejamas VLT mājas lapā (http://www.laukutikls.lv/copa_cogeca). **LL**

Sagatavoja VLT Sekretariāta projektu vadītāja **Liene Radziņa**

Kopsavilkums VLT aktivitātes „Nozares ekspertu ziņojumi” ietvaros apmaksāto Latvijas lauksaimnieku viedokli ES institūcijās un lauksaimnieku organizācijās aizstāvošo ekspertu darbu pirmajā pusgadā

Gada sākumā ļoti nozīmīgs bija darbs pie kopīgas Baltijas valstu lauksaimnieku sadarbības izveides, aktivitāšu plānošanas un koordinēšanas. Pirmajā tikšanās reizē Siguldā tika sastādīts Saprašanās memorands, ko parakstīja 11 Baltijas valstu lauksaimnieku organizāciju pārstāvji un ar ko tika noteikta savstarpējā informācijas

apmaiņas nodrošināšana. Otrajā tikšanās reizē Tartu jau tika spriests par kopīgām aktivitātēm savas pozīcijas par kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) reformu un tiešmaksājumu izlīdzināšanu paušanai un aizstāvbai. Tika sagatavots kopīgs

Baltijas valstu informatīvs materiāls, kurā atspoguļota gan pašreizējā situācija lauksaimniecībā, gan skatījums uz KLP reformu.

Latvijas lauksaimnieku organizācijas veiksmīgi sadarbojas ar Latvijas Pašvaldību savienību un Reģionu komitejas, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas (EESK) locekļiem, ar Igaunijas un Lietuvas lauksaimnieku organizāciju pārstāvjiem par KLP, kā arī ar Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru par tiešo maksājumu izlīdzināšanu un kohēzijas politiku.

Nozīmīgs pasākums bija lauksaimnieku pozīcijas paušana Eiropas žurnālistu darba vizītes laikā Latvijā, demonstrējot konkrētas zemnieku saimniecības. Svarīgi ir parādīt saimniecības, kuras, neskatoties uz nevienlīdzīgo konkurences politiku, strādā un ražo pārtiku. Deputāti, atgriežoties savās mītnes zemēs un Eiropas Parlamentā (EP), jau ar citu attieksmi un sapratni izturas pret Latvijas un Baltijas lauksaimnieku vēlmi pēc godīgiem tiešmaksājumiem. Vizītes noslēgumā saņemti gan pozitīvi, gan negatīvi signāli par Latvijas pozīcijas atbalstīšanu.

Lauksaimnieku pārstāvji piedalījās Latvijas žurnālistu darba vizītē Briselē, kur tikās ar Eiropas Komisijas (EK) pārstāvjiem un veica publisku izskaidrošanas darbu par situāciju lauksaimniecības Latvijā.

Notika aktīva Latvijas sabiedrības informēšana par KLP un Latvijas zemnieku cīņu par godīgu konkurenci kopīgajā tirgū gan iekārtojot simbolisku dārzena dobi pie Ministru Kabineta ēkas, gan iesaistot pilsētniekus dažādās aktivitātēs Eiropas Savienības (ES) Dārza svētkos Rīgā, gan uzrunājot lauku cilvēkus ikgadējā pasākumā „Traktordiena - 2012”.

Turpinot pārliecināt lēmuma pieņēmējus un tos, kas ir iesaistīti viedokļu formulēšanā, Baltijas valstu lauksaimnieki tikās ar vairākiem EP deputātiem, kā arī Latvijas eksperti piedalījās Zemkopības ministrijas organizētajās EP deputātu vizītēs uz Latviju. Eksperti tikās ar Īrijas lauksaimnieku organizācijas vadību, lai pārspriestu ar KLP saistītos jautājumus.

Latvijas lauksaimnieku organizācijas kopā ar Igaunijas un Lietuvas lauksaimnieku organizācijām aicināja Baltijas valstu iedzīvotājus atbalstīt kopīgu Baltijas valstu prasību par godīgu attieksmi un godīgiem ES tiešajiem maksājumiem.

Eksperti sagatavoja Latvijas lauksaimnieku organizāciju priekšlikumus un viedokli par dažādiem ES institūciju un lauksaimnieku organizāciju dokumentu projektiem un atzinumiem, kā arī par Latvijas pozīcijām un instrukcijām par KLP reformu.

Būtiskākie sasniegumi:

- Eiropas lauksaimnieku organizācijas Copa-Cogeca dokumentā par KLP nākotni ir uzsvērts Baltijas valstu stāvoklis ar zemajiem tiešajiem maksājumiem, tādēļ tas ir pirmais nozīmīgais Latvijas lauksaimnieku organizāciju panākums, kas sasniegts ciešā sadarbībā ar Lietuvas un Igaunijas pārstāvjiem.

- EP deputāti no dažādām politiskām grupām un to palīgi iepazīstināti ar lauksaimniecības smago stāvokli Latvijā, ko rada negodīgie maksājumi, kā arī aicināts atbalstīt maksājumu izlīdzināšanu. Saņemti pozitīvi signāli par Latvijas pozīcijas atbalstīšanu.
- Pateicoties ekspertu darbam, EESK atzinumā NAT 520 „KLP 2020. gada perspektīvā”, iekļauts šāds Latvijas lauksaimniekiem labvēlīgs teksts: „Ņemot vērā ne vien lauksaimnieku intereses, bet arī patērētāju un visas sabiedrības vajadzības, EESK nevēlas pieļaut turpmākus konkurences kropļojumus, kas atstāj sociālas sekas vairākās dalībvalstīs, it īpaši Baltijas valstīs. EESK iesaka pārdalīt I pilāra tiešos maksājumus starp dalībvalstīm tā, lai nodrošinātu, ka budžeta perioda beigās neviena valsts nesaņem mazāk par 90% no ES vidējā apjoma.”
- EP Lauksaimniecības un lauku attīstības komitejas deputātu vairākums atbalsta Latvijas iesniegto priekšlikumu – atļaut jaunajām ES dalībvalstīm no nacionālā finansējuma piemaksāt pie tiešajiem maksājumiem 2013. gadā.
- Uz 27. jūniju Baltijas valstu lauksaimniekus prasību par godīgu attieksmi ir atbalstījuši vairāk nekā 63 tūkstoši Baltijas valstu iedzīvotāji, tai skaitā 18 710 Latvijas iedzīvotāji. 28. jūnijā Baltijas valstu lauksaimnieku organizāciju pārstāvji iesniedza aicinājumu (petīciju) un savāktos parakstus Eiropas Parlamenta prezidentam.
- Ārvalstu preses pārstāvji ir pamanījuši Baltijas valstu lauksaimnieku organizāciju aktivitātes un izplatījuši informāciju par Baltijas valstu situāciju un prasībām.
- Pateicoties ekspertu darbam, sadarbībā ar arod biedrību pārstāvjiem EESK atzinumā ECO/308 par ES budžetu 2014. – 2020. gadam iekļauts šāds teksts: „Attiecībā uz tiešo maksājumu sistēmu EESK uzsver, ka ES lauksaimnieku konkurences apstākļu saskaņošana un jauno dalībvalstu integrācijas uzlabošana jāīsteno, rūpīgi izvērtējot sekas, ko varētu izjust visas dalībvalstīs. Lai novērstu konkurences kropļojumus, kam var būt sociālas sekas, jāpanāk, lai 2014.–2010. gada finanšu shēmas termiņa beigās tiešo maksājumu līmenis nevienā dalībvalstī nebūtu zemāks par 90% no ES 27 dalībvalstu vidējā līmeņa.” Tādējādi EESK ir vienīgā ES institūcija, kas jau divos atzinumos aicina izlīdzināt maksājumus līdz 90% līmenim.

Sīkāk par ekspertu darbu var lasīt darbu var lasīt www.laukutikls.lv sadaļā *Kopējā lauksaimniecības politika*. **LL**

Pēc ekspertu atskaitēm sagatavoja ES Lauksaimniecības un lauku attīstības lietu biroja vadītāja **Nora Lapīņa**

SVARĪGĀKIE DATUMI, KURUS LAUKU UZŅĒMĒJS NEDRĪKST AIZMIRST 2012. GADA SEPTEMBRĪ

	Termiņš	Augusts							Septembris							Oktobris	
		1	5	10	15	20	25	31	1	3	5	15	20	25	31	1	
Platību maksājumi	Laika periods (līdz 15. augustam), kad atbilstam pieteiktos zālājus nogana un applauj vai vismaz vienu reizi nopļauj, zāli novāc vai sasmalcina un izklēdē, ja vēlas saņemt VPM vai Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības atbalstu Pēdējais datums, kad zālāju platībām, kuras neizmanto kultūraugu audzēšanai, vai kurās ir augļu dārzeņi vai ilggadīgie stādījumi, ir jābūt applautām																
Platību maksājumi	Laika periodā (līdz 15. septembrim), kad platībai jābūt vismaz 1 reizi nopļautai un zālei novāktai (saņemot VPM un apakšpasākumu Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos aktivitātē <i>Vēla plaušana</i> un Buferjoslu ierīkošana atbalstu)																
Papildu valsts tiesie maksājumi (PVTM)	Pēdējais datums, kad zālāju (ar k.k.710 un k.k. 720) platībām ir jābūt noganītiem un applautām vai vismaz vienu reizi nopļautām, zālei novāktai vai sasmalcinātai un izklēdētai, saņemot VPM par platību, ko izmanto biškopībā nektāra vākšanai vai LIZ platība <i>Natura 2000</i> teritorijā.																
Papildu valsts tiesie maksājumi (PVTM)	Iesniegums PVTM par ziditājgovīm																
Šķiedras līnu pirmapstrādes	Šķiedras līnu pirmapstrādes Ražošanas deklarācija																
Agrovīdes maksājumi	Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana																
Kreditu fonds	Kreditu fonds (Atbalsts izņēmumu radīšanai un attīstībai)																
Lauku attīstības programmas pasākumi	Meža ekonomiskās vērtības uzlabošana *																
Nacionālās Substīdās	Atbalsts ģenētiskās kvalitātes un produktivitātes novērtēšanai briežkopībā, zverkopībā, truškopībā, strauskopībā un biškopībā **																
Nacionālās Substīdās	Atbalsts apdrošināšanas polišu iegādes izdevumu segšanai																
Gramatveidība un nodokļi	PVN mēneša deklarācija un maksāšanas termiņš																
Gramatveidība un nodokļi	Deklarācija par ienākumu no kapitāla (par mēnesi) - ja ienākums no kapitāla pieauguma iepriekšējā mēnesī pārsniedzis 500 latu																
Gramatveidība un nodokļi	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas																

* Par projektu pieņemšanas noslēgumu tiks ziņots laikrakstā "Latvijas Vēstnesis"

** Lai saņemtu atbalstu, tāmes par plānotajiem pasākumiem iesniedz šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas, lai vēlāk slēgtu līgumus ar lauksaimniekiem

*** Ziņas par darba ņēmējiem, kuri uzsāk darbu, iesniedz ne vēlāk kā vienu dienu, pirms persona uzsāk darbu. Ziņas par darba ņēmējiem, kuriem mainījies vai zaudēts darba ņēmēja statuss, iesniedz triju darbdienu laikā pēc statusa maiņas vai zaudēšanas.

☐ Termiņš, kura laikā var iesniegt pieteikumu, iesniegumu vai atskaiti.

☐ Iesniegumu un atskaišu apkopošanas datums vai iesniegšanas beigu datums.

KOPĒJĀ LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKA

Par aktualitātēm COPA/COGECA darba grupās

Lai sekotu līdzī nozaru aktualitātēm Eiropas Savienības (ES) mērogā un paustu Latvijas viedokli par Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) nākamā plānošanas perioda izstrādātajām regulām, dažādu nozaru eksperti regulāri piedalās COPA/COGECA* un Eiropas Komisijas (EK) rīkotajās darba grupās un semināros Briselē.

✓Kvalitātes nodrošināšana lauksaimniecībā

Edīte Strazdiņa 3. un 4. jūlijā piedalījās COPA/COGECA un EK darba grupā par Kvalitātes nodrošināšanu lauksaimniecībā. Ekspertes secinājums: KLP posmā no 2013.–2020. gadam ir vērsta uz vietējo produktu izcelšanu, transporta pārvadājumu samazināšanu, kā arī uz preču atpazīstamības un sabiedrības informēšanas pasākumiem, kam visam pamatā ir preču kvalitātes uzlabošana. Tāpat šim jēdzienam „kvalitatīvs produkts” ir jābūt vienādei nozīmei visās Eiropas valstīs, kā arī PTO valstīs, kas eksportē preces uz ES. Tādējādi, paceļot kvalitātes latiņu ES ražojumiem un ieviešot saviem produktiem specifiskos standartus, mums būs vieglāk aizsargāt savu tirgu pret lēto un mazāk kvalitatīvo importu.

✓Politikas koordinācijas komiteja (POCC)

Briselē 5. jūlijā notika COPA/COGECA Politikas koordinācijas komitejas sanāksme, kurā no Latvijas piedalījās Nora Lapiņa.

Viens no darba kārtības svarīgākajiem jautājumiem bija COPA/COGECA KLP pozīcijas dokumenta apspriešana. Balstoties uz iesūtītajiem dalīborganizāciju papildinājumiem, ir izstrādāts jauns, papildināts dokuments – galvenie četri punkti par līdzekļu pārdali starp Pilāriem, līdzfinansējuma noteikšana zem II pilāra, I pilāra nosacījumi par līdzekļiem, kas jānovirza zaļošanas pasākumu izpildei un jaunajiem lauksaimniekiem, par pasākumiem zem II pilāra, kam jāparedz noteikta daļa līdzekļu – agrovides pasākumiem, bioloģiskajai lauksaimniecībai un pasākumam par zaļo izaugsmi (*green growth*).

Tā kā dalīborganizāciju viedokļi ir ļoti atšķirīgi, jautājums tiks skatīts vēlreiz nākamajā POCC sanāksmē 6. septembrī, bet Prezidija sanāksmē 20.–21. septembrī notiks balsošana.

Otrs būtisks jautājums bija par zaļošanas pasākumiem. Ja Eiropas Komisija iesaka, ka katram zemes hektāram ir jāatbilst zaļošanas prasībām, tad savukārt COPA/COGECA uzskata, ka zaļošanas prasības ir jāizpilda saimniecības līmenī. Dalībvalstis visvairāk kritizē ekoloģiskās platības, jo tas samazinātu ražošanu.

Dokuments par pārtikas ķēdēm esošajā redakcijā netika apstiprināts 21. jūnija Prezidija sanāksmē, tāpēc tiks atkārtoti skatīts 6. septembra POCC sanāksmē un 21. septembra Prezidija sanāksmē. Vairāku dalībvalstu mazie tirgotāji ir satraukušies par iespējamajām izmaiņām likumdošanā.

Tuvākais pasākums ir Eiropas Lauksaimniecības diena 16. septembrī, kas notiks Briseles centrā, *Royal Park*, kur paviljonā dažādu valstu organizācijām būs iespēja

prezentēt savu valsti un saražotos produktus. No Latvijas šim pasākumam ir pieteikta Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome (LOSP). Pasākumu rīko Eiropas Komisija KLP 50 gadu jubilejas ietvaros.

✓Piens un piena produkti

Briselē 9. jūlijā norisinājās COPA/COGECA un EK darba grupa par Pienu un piena produktiem, kurā piedalījās arī Silvija Dreijere.

Runājot par tirgus situāciju, jāatzīmē, ka kopumā ES piena cenas šogad ir samazinājušās par 5–10%. Lopbarības cenas pieaug dramatiskā tempā, un prognozes liecina, ka rudenī tās nepazemināsies. Piena ražošana jūtami palielinās jaunajās dalībvalstīs, kur Latvija ir līdere ar +10%. Situāciju ar piena cenām nākamajos mēnešos noteiks sviesta cenas pasaules tirgos, jo, tām pazeminoties, palielināsies siera ražošana, līdz ar to var pazemināties siera cenas. Jūnijā piena produktu cenas ir nedaudz stabilizējušās, 3. un 4. ceturksnim tiek prognozēta tikai cenu stabilizēšanās.

Intervences cenas legāli ES nevar paaugstināt, jo tās ir fiksētas likumos. Pircēji veikalos arvien vairāk izvēlas lētākos produktus, arī piena produktu patēriņš ES šogad ir krities.

Galvenie ekspertes secinājumi pēc darba grupas:

- piena cenu attīstības scenāriji ir diezgan nestabili ne tikai saistībā ar piena ražošanas kāpumu ES, bet arī ar straujo piena ražošanas tempu pieaugumu visā pasaulē;
- Latvijā zemniekiem ir jāskaidro piena paketes ieviešana mūsu valstī;
- nopietni jāizvērtē jaunās Lauku attīstības programmas iespējas atbalstīt pienu ražojošās saimniecības pārejas periodā pēc kvotu atcelšanas, caur visiem ES piedāvātajiem pasākumiem;
- jādiskutē ar Zemkopības ministriju, kā rīkosimies brīdī, kad pārpildīs pienu kvotas, kas maksās soda naudas (valsts vai arī tās reāli ieturēs no zemniekiem). Zemniekiem jāskaidro un jāatgādina savlaicīgi par soda naudām kvotu pārpildes gadījumā.

✓Konference par KLP

Maira Dzelzkalēja un Didzis Neimanis 13. jūlijā piedalījās KLP konferencē Eiropas Parlamentā.

Seminārā gūtās svarīgākās atziņas:

- ir ļoti svarīgi noteikt pareizu aktīvā lauksaimnieka definīciju;
- noteikti jāatbalsta ienākumi no lauksaimniecības;
- attiecībā uz zaļošanu – ir jābūt elastīgākiem, jo 30% ir par daudz. Atkarībā no reģiona tie varētu būt 15–30%. Jābūt lielākai pasākumu izvēlei un augu maiņa daudzās dienvidzemēs nav iespējama;

- riska menedžmentam jābūt I pilārā, nevis II pilārā;
- Leader grupām būs ļoti liela nozīme lauku un pilsētu saišu stiprināšanā.

Ekspertu piedalīšanos pasākumā organizēta VLT aktivitātes „Nozaru ekspertu ziņojumi” ietvaros.

Plašāk ar COPA/COGECA darba grupu ekspertu aktivitātēm iespējams iepazīties Valsts Lauku tīkla mājaslapā http://www.laukutikls.lv/copa_cogeca.

* Uzziņai

COPA ir Eiropas līmeņa profesionālo lauksaimnieku organizāciju komiteja, kas pārstāv lauksaimniekus ES un starptautiskās institūcijās. Dibināta 1958. gadā. COGECA ir Eiropas līmeņa lauksaimniecības kooperācijas komiteja, kas pārstāv kooperatīvu intereses ES un starptautiskās institūcijās. Dibināta 1959. gadā. Kopš 1962. gada COPA un COGECA apvienoja birojus un kopīgi pārstāv Eiropas lauksaimnieku un kooperatīvu intereses.

Sagatavots ES Lauksaimniecības un lauku attīstības lietu birojā

AUGKOPIĀ

Zemeņu stādījuma kopšana

Zemeņu audzēšanai izmanto dažādas audzēšanas tehnoloģijas, kas būtiski var atšķirties pat vienas saimniecības ietvaros. Atkarībā no zemeņu stādījuma ierīkošanas laika, veida, šķirņiem, audzēšanas attālumiem, ogu produkcijas realizēšanas veida un laika, klimatiskajiem apstākļiem, kā arī audzētāja pieredzes ir iespējams lietot vairāk nekā 50 principiāli atšķirīgu zemeņu audzēšanas tehnoloģiju. Tehnoloģijas izvēle ir atkarīga no tā, vai zemes audzē pilnīgi dabiskos vai tradicionāli pierastajos rūpnieciski industriālajos apstākļos, lietojot mulčējamo materiālu vai bez tā. Zemeses var audzēt zem dažādiem segumiem, izmantojot dažādi sagatavotus stādus, kā arī dažādus mēslojumus un augu aizsardzības līdzekļu apjomus.

Ražas perioda pagarināšanas iespējas

Ogu ražu parasti vāc tradicionālajā zemeņu laikā – jūnijā un jūlijā. Pāris nedēļu agrāk ražu var iegūt, izmantojot īslaicīgus segumus, zemos tuneļus, vēl agrāk, – zemeses audzējot augstos tuneļos vai siltumnīcās. Uzstādot tuneļu konstrukcijas, tās jānovieto Z-D virzienā; dārza teritorijai ir jābūt aizsargātai no valdošajiem vējiem.

Nedaudz (par nedēļu) agrāku ražu var iegūt, lietojot agrotikla (17 vai 21 g/m²) segumu. Tas ir jānostiprina pret vēju. Būtu ideāli segumu stiprināt ar salmu ķīpām, kas vēlāk nodērēs mulčēšanai.

Zemajos tuneļos ražu var iegūt nedēļu vai divas agrāk, bet materiālu izmaksas tiem ir daudz lielākas nekā agrotikla segumam.

Augstajos tuneļos ražu var iegūt pat par trim nedēļām agrāk, bet izmaksas ir vēl lielākas. Lai vēl vairāk paātrinātu ražas sākumu, augstajos tuneļos reizēm papildus izmanto agrotikla segumu, ko klāj tieši uz ceriem.

Svarīga ir katra diena, kad ražu var iegūt agrāk, jo pavasara pusē zemeņu ogu cena ir augsta, bet tā ik dienu samazinās par vairākiem procentiem.

Segumu liek pēc iespējas agrāk, kad to vairs neapdraud sniegs. Nepieciešama laba vēdināšana, lai mikroklimats būtu līdzīgs dabiskajiem zemeņu audzēšanas apstākļiem. Temperatūra zem segumiem nedrīkst pārsniegt +25 °C, citādi samazinās ogu kvalitāte un augi var apdegt.

Lai nodrošinātu zemeņu apputeksnēšanu, segumu noņem īsi pirms ziedēšanas sākuma. Augstajos tuneļos vai siltumnīcās ziedēšanas sākumā nepieciešams izvietot kameņu vai bišu saimes.

Vēlāku ražu var iegūt no remontantajām zemenēm, kas pašas par sevi ir neitrālās dienas augu, kam ziedpumpuri iveriējas neatkarīgi no gaismas un temperatūras apstākļiem. Parasti tām ir divas ražas: pirmā – tāpat kā pārējām, otrā – augusta beigās; vēl vienu ražu var iegūt oktobra vidū, izmantojot zemos tuneļus. Tāpat zemeņu ogu ražu var iegūt arī, stādījumu ierīkojot no sasaldētiem stādiem, kas ražo jau pēc aptuveni 60 dienām.

Šo visu apstākļu kopums dod iespēju tradicionālo ogu ieguves sezonālītātes laiku – mēnesi ap (parasti – uzreiz pēc) Jāņiem – pagarināt par vairākiem mēnešiem. Četrus mēnešus – no maija līdz augustam – iegūt ogas no zemenēm ir relatīvi vienkārši, ja zina un prasmīgi lieto dažādas tehnoloģiskās audzētāju viltības. Izmantojot augstos tuneļus un modernas tehnoloģijas, Latvijas klimatiskajos apstākļos ir iespējams iegūt kvalitatīvu ogu ražu pat 8 mēnešus gadā (sākot no marta līdz oktobrim), ja var nodrošināt apkuri. Protams, vēl vairāk paplašinot sezonālītāti, svaigu ogu izaudzēšanas izmaksas un realizācijas cena ievērojami paaugstinās.

Liepājas pusē, Vaiņodes novada Embūtes pagasta saimniecībā „Dēseles dārzi”, ko vada agronoms Aldis Viksne, ir tāda pieredze un audzēšanas tehnoloģiju kopums, kas nodrošina svaigu ogu izaudzēšanu piecus mēnešus gadā, šim nolūkam izmantojot aptuveni 20 zemeņu šķirņu, ko audzē augstajos tuneļos.

Audzējot dažādas šķirnes, var mainīt arī ogu ražas novākšanas laiku. Taču jāņem vērā, ka katrai šķirnei konkrētos apstākļos būs savādākas īpašības. Agrāku ražu ieguvei izmanto pārsvarā agrinās šķirnes, taču ražas tām parasti ir zemākas, ogas salīdzinoši nelieļas. Audzējot zemeses zem segumiem, ir jāņem vērā, ka tās būs pakļautas augstākai temperatūrai un samazināsies ogu stingrība, tāpēc nederēs šķirnes, kurām ir mīksts konsistences ogas.

Neatkarīgi no tā, kādu šķirni audzēšanai izvēlas, jā-sāk ar nelielu apjomu attiecīgās šķirnes stādu un audzētājam ir jānovēro, vai šķirne ir piemērota konkrētajiem audzēšanas apstākļiem.

Atklātā laukā galvenie darbi ir rindstarpu rušināšana, laistīšana, mulčēšana, mēslošana, ražas vākšana un augu aizsardzības pasākumi.

☑ Rindstarpu rušināšana un nezāļu ierobežošana

Rušinot rindstarpas, tiek iznīcinātas nezāles, uzlabots mitruma režīms un veikta augsnes aerācija. To vēlams veikt 8–10 reizes sezonā, noteikti arī pēc katra kārtīgāka lietus, jo svarīgāk par nezāļu iznīcināšanu ir augsnes virskārtu uzturēt irdenu, nesablīvētu. Tas nodrošina labus augsnes gaisa un mitruma apstākļus, jo, izjaucot virskārtas struktūru un kapilārus, mitrums no zemākiem slāņiem nenokļūst augsnes virskārtā un neiztvaiko.

Pavasārī rindstarpu rušināšanu sāk iespējami agri un turpina līdz ražas veidošanās sākumam. Ražas vākšanas laikā rušināšanu neveic, bet pēc pēdējās ražas novākšanas reizes to atsāk. Mazās platībās šim nolūkam izmanto kapli, lielākās – dārza frēzi vai piemērotu rindstarpu kultivatoru. Augsni irdina 5 – 6 cm dziļi.

Nezāles ap augiem izravē reizi vai divas pirms ogu ienākšanās un vairākas reizes pēc ražas novākšanas. Zemenes audzējot plēvēs, pāris reizes sezonā lauks ir jāpārstaigā un jāizrauj nezāles, kas ir tieši pie pašiem augiem. Ja pietiekami rūpīgi tiek veikti rušināšanas darbi, augošu zemeņu stādījumā herbicīdus cenšas nelietot, jo daudzas šķirnes ir jutīgas pret ķīmikālijām, kā arī tiek bojāti paši augi, sevišķi jaunās stīgu rozetes. Izmantojot aizsargplāksnes, viens no plašāk lietotajiem herbicīdiem zemeņu stādījumā ir Basta – 4 l/ha.

Nezāļu ierobežošanai zemenēs lieto herbicīdu Betanālu 160 s.e., ar ko pavasarī apstrādā zemeņu stādījumus (arī rudenī ierīkotos), kad sadīgušas pirmās nezāles. Pēdējā apstrāde pieļaujama pirms zemeņu ziedēšanas.

Preparāta kopējā deva sezonas laikā ir 6 l/ha, ko ieteicams lietot dalīti, veicot 2–3 apstrādes ar 5–14 dienu intervālu. Atkārtotu apstrādi veic pēc jaunu nezāļu sadīgšanas:

- kad nezāles ir tikai dīglapu attīstības stadijā, deva – 2,0 l/ha, veicot līdz 3 apstrādēm sezonā;
- kad nezālēm jau sāk attīstīties pirmo īsto lapu pāris, deva – 3,0 l/ha, veicot līdz 2 apstrādēm sezonā.

Lietojot Betanālu 160 s.e. vecākos stādījumos, kuros jau rudenī ir sadīgušas ziemospējīgās nezāles (piemēram, parastā virza), tās netiks pietiekami labi ierobežotas, jo pavasara apstrādes laikā šīs nezāles būs jau pāraugušas.

Lai arī cik labi augsne būtu attīrīta no daudzgadīgajām nezālēm, vārpata zemeņu stādījumos audzētājiem sagādā daudz rūpju. Viens no jaunākajiem efektīvajiem preparātiem vārpata apkaršanai ir Fokuss Ultra, kas ir

jālieto kopā ar virsmaktīvo vielu Dašs. Tas darbojas kā mitrinātājs, kas palielina herbicīda pielipšanas spēju pie lapu virsmas, tādējādi samazinot preparāta zudumus un veicinot darbīgās vielas iekļūšanu nezālēs, līdz ar to nodrošinot augstāku efektivitāti.

Vārpata apkaršanai lieto 1,5–2,0 l/ha Fokuss Ultra + 0,5–1,0 l/ha Dašs divas reizes veģetācijas periodā: pirmo reizi – pirms zemeņu ziedēšanas, otro – pēc ražas novākšanas. Nogaidīšanas laiks ir 40 dienas.

☑ Laistīšana

Latvijas klimata apstākļos iegūt labas ražas bez papildu laistīšanas izdodas reti. Lai nodrošinātu labu zemeņu ražu, laistīšana ir nepieciešama un tā atmaksājas. Pavasaros līdz ziedēšanas sākumam, ja augsne tiek regulāri un sekli irdināta, parasti mitruma pietiek. Ziedēšanas, ogu briešanas un ienākšanās laikā ūdens patēriņš augiem stipri palielinās. Ja šajā periodā pietrūkst mitruma, daudzi ziedi neapaugļojas, aizmetušās ogas paliek sīkas, tās ienākas priekšlaicīgi, nav aromātiskas, raža ir zema.

Seklās sakņu sistēmas dēļ zemenes ir jutīgas pret augsnes mitruma svārstībām, taču ogu veidošanās laikā stādījumu labāk laistīt retāk un lielākās devās, jo bieža laistīšana var sekmēt pelēkās puves attīstību.

Parasti ir pietiekami, ja zemenes aplaista vienu reizi pirms ziedēšanas un pāris reizes ogu briešanas periodā. Laistot ir jāsamitrina visa augsnes kārtā. Laistīšanas deva ir 20–35 mm (1 mm atbilst 1 l/m² jeb 10 m³/ha). Vienas reizes deva ir 2–3 spaiņi ūdens uz 1 m² jeb 250–300 m³ uz hektāru. Ražas laikā laista tikai īpaši sausus apstākļos, jo zemenēm vispostīgākā ir pelēkā puve, kas mitrumā strauji attīstās. Labāk laistīt nevis ar aukstu, bet ar mazliet sasildītu ūdeni.

Sausā laikā zemenes ir noteikti jālaista; lielāki stādījumi jāapriko ar laistīšanas iekārtām. Daudz priekšrocību ir pilienveida laistīšanas iekārtām, jo tiek mitrināta tikai augsne, nevis ogas un to aizmetņi. Reizē ar laistīšanu zemenēm var pievadīt arī barības vielas. Kopējais ūdens patēriņš ir mazāks. Īpaši lietderīgs šāds laistīšanas veids ir tad, ja lieto plēves mulču.

Ļoti sausās vasarās un septembrī, kad ziedpumpuru veidošanās ir sākusies, nepieciešams izvērtēt laistīšanas nepieciešamību. Ja mitruma ir par maz, pārāk lēni var noritēt attīstības process, bet pārāk daudz mitruma var veicināt pārmērīgu auga veģetatīvo daļu (lapu un stīgu) attīstību, kas arī var aizkavēt ziedpumpuru ieriešanos un samazināt nākamā gada ražu.

Pārmērīgi laistot, smagākās augsnes ogas var kļūt ūdeņainas, mīkstas un ciest no pelēkās puves. Zemenes ļoti cieš arī no paaugstinātas sāļu koncentrācijas augsnē. Sāļa augsne parasti ir vietās, kur laistīšanai izmanto sliktas kvalitātes ūdeni. Īpaši ir jāuzmanās, audzējot zemenes siltumnīcā, jo atkarībā no laistāmā ūdens kvalitātes var gadīties, ka kāds no elementiem augsnē uzkrājas par daudz.

☑ Mulčēšana

Mulčēšanu veic, lai iegūtu tīrākas un kvalitatīvākas ogas, kā arī vājinātu nezāļu augšanu un ietaupītu uz laistīšanas rēķina (ūdens mazāk iztvaiko). Dabiskajiem mulčas materiāliem sadaloties, tiek uzlabota augsnes struktūra. Jāņem vērā, ka organiskie materiāli trūdot patērē slāpekli, kas nepieciešams zemenēm. Pirms mulčas uzklāšanas ieteicams veikt mēslošanu, nedaudz paaugstinot slāpekļa devu.

Stādījumu mulčē ziedēšanas sākumā, pārtraucot regulāros kopšanas (rušināšanas) darbus. Kā segmateriālu tīrāku ogu ieguvei izmanto salmus, zāgskaidas, priežu mizas mulču un citus līdzīgus materiālus. Izmanto arī „dzīvo” jeb zaļo mulču – zālāju, kas var būt gan augošs, gan arī nopļautā veidā.

Zemeņu mulčēšanai visbiežāk lieto 10–12 cm garus smalcinātus salmus, kas ir pieejamāks un lētāks materiāls. Svarīgi, lai salmi būtu tīri no nezālēm. Taču ir jāreķinās ar to, ka salmi uzsūc un saglabā mitrumu, kas ir pelēkās puves attīstību veicinošs faktors. Pēc zemeņu ražas novākšanas salmus iestrādā rindstarpās.

Ja stādījums ir ierīkots plēvēs, tad tās pašas par sevi kalpo kā mulča. Ir jāseko, lai tās būtu kārtībā, malas neizrautu vējš, zemei sēžoties, neveidotos peļķītes, kas notraipītu ogas. Jāņem vērā, ka arī stādu ieguve no šādiem stādījumiem ir minimāla.

Reizēm kā īslaicīgu mulčēšanas materiālu izmanto plēves segumu, ko uzklāj tikai ziedēšanas sākumā, saglabā ogu laiku un pēc tam novāc.

☑ Mēslošana

Zemenēm ir daudzas un dažādas mēslošanas iespējas, taču ir jāatceras un jāievēro vairāki pamatnosacījumi:

- tā kā zemesnes cieš no pārmērīgas sāļu koncentrācijas augsnē, nepieciešamās minerālās barības vielas tām jānodod pakāpeniski;
- augsnē jābūt vismaz 2% organisko vielu un ne mazāk kā 20 mg P₂O₅, 25 mg K₂O un 15 mg magnija 100 g augsnes;
- nepieciešamais barības vielu patēriņš 1 kg ogu izaudzēšanai: N – 8 g, P₂O₅ – 4 g, K₂O – 12 g;
- 1 kg zemeņu ogu iznes 5.5 g N, 3 g P₂O₅, 6 g K₂O;
- vēlamā minerālvielu attiecība NPK zemenēm ir 2:1:3;
- labāk lietot kādu no hloru nesaturošiem mēslojumiem, jo zemesnes ir jutīgas pret šo ķīmisko elementu;
- augu attīstībai nozīmīgs ir kālijs, kas samazina stresu pret ūdens trūkumu, veicina apputeksnēšanos, palielina ogu izturību pret pūšanu, uzlabo to garšu;
- turpmākajos gados zemesnes mēslo divas līdz četras reizes sezonā. Agri pavasarī, atjaunojoties veģetācijai, dod slāpekļa vai komplekso mēslojumu – 1/3 no kopējās devas, pēc ražas novākšanas – komplekso mēslojumu – 2/3 no devas. Alternatīvs variants, kas prasa lielāku rūpību un regulāru sekošanu tam, kas notiek ar barības vielu bilanci, ir šāds: 1/4 devas – agri pavasarī, 1/4 – ogu briešanas laikā un 1/2 – pēc ražas novākšanas;
- visbiežāk lieto kompleksos minerālmēslus ar mikroelementiem: NPK 8–5–19, 12–11–18, 12–9–18, 13–10–18 (oksīdos). Deva vienā reizē 15–30 g/m².

Daži ieteikumi labākas ražas ieguvei, izmantojot mēslošanu:

- stādīšanas gadā aptuveni mēnesi pēc stādījuma ierīkošanas, kad zemesnes ir iesakņojušās, lieto 20 g/m² (200 kg/ha) amonija salpetra (bet ne vēlāk kā līdz augusta vidum);
- ziedēšanas sākumā putekšņu un ogu attīstībai iesaka lietot nitraboru – 10 g/m²;
- lieto arī kompleksos minerālmēslus ar zemāku slāpekļa saturu, papildus dodot kalcija nitrātu divas vai trīs reizes 0,3% koncentrācijā (30 g/10 l ūdens). Ar šādu mēslojuma variantu tiek panākts, ka ogas ir stingrākas;
- lai augi būtu spēcīgāki un noturīgāki pret slimībām, vairākas reizes sezonā lieto 1% karbamīda (urīnvielas) šķīdumu, kam ir pievienoti mikroelementi. Zemeņu augšanu, ražību un ogu lielumu labvēlīgi ietekmē mikroelementi (cinks, bors, jods, mangāns, varš), tos pievienojot slāpekli saturošiem mēslojumiem caur lapām vai smidzina atsevišķi 0,01–0,02% koncentrācijā trīs reizes sezonā: ziednešu veidošanās, masveida ziedēšanas un ražas veidošanās laikā;
- var lietot arī speciālos šķīdros mēslojumus zemenēm, piemēram, tādus, kas satur: 3% slāpekļa, 1,5% fosfora, 5% kālija, kā arī magniju un mikroelementus. 50 ml mēslojuma šķīdina 10 l ūdens un salaista zemeņu lapas. Ziedēšanas laikā ir ieteicams lietot Vito B – 3–4 ml/10 m² jeb 3–4 l/ha;
- vērtīgs mēslošanas līdzeklis ir virca. Tā iedarbojas ļoti strauji, tāpēc pavasarī, sevišķi pēc sliktiem ziemošanas apstākļiem, mēslošana ar vircu ir labs risinājums, kā augiem dod slāpekļa mēslojumu, tā stimulējot augšanu;
- vircu var dod arī uzreiz pēc pēdējās ogu ražas novākšanas;
- ieteicams vircu atšķaidīt ar ūdeni attiecībā 1:3 un uz 100 litriem šķīduma pievienot 1 kg superfosfāta;
- ja nelieto kombinētos mēslojumus, labākais kālija avots ir koksnes pelni, to daudzums var būt pat 5–6 reizes lielāks (pēc svara) par kālija mēslojumu. Pelnos ir daudz citu minerālvielu, tāpēc zemenēm tos iesaka lietot, lai ierobežotu slimības.

Lai izaudzētu labu zemeņu ražu, nepieciešamas zināšanas agroķīmijā, bet to var iegūt arī, ļoti neaizraujoties ar minerālmēslu lietošanu. Viss ir atkarīgs no tā, cik sekmīgi izdodas sabalansēt barības vielas augsnē, kā arī no pašas augsnes auglīguma un klimatiskajiem apstākļiem.

☑ Mazliet par temperatūru

Vasarā ar dabiskiem materiāliem mulčētā stādījumā zemesnes aug labāk, jo temperatūra ir zemāka, bet zem sintētiskiem materiāliem ir jāreķinās ar pārkaršanas draudiem.

Ļoti karstā laikā zemeņu lauku var atvēsināt, veicot virspusēju laistīšanu vai nosmidzinot ar ūdeni.

☑Ziemā zemenēm bīstami ir kailsali. Ja nav sniega, mazāk salcietīgo zemeņu šķirņu saknes cieš jau $-8\text{ }^{\circ}\text{C}$ temperatūrā, turpretī salizturīgākas šķirnes bez lieliem zaudējumiem pārziemo arī $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ kailsalā. Zem sniega segas zemenes parasti samērā labi pārziemo bez jebkāda pieseguma.

Zemenes norūdās nedaudz zemākā temperatūrā par $0\text{ }^{\circ}\text{C}$, tāpēc pārāk agra to noseģšana samazina augu salizturību. Bet, ja ziemas sākumā nav sniega un prognozes liecina par aukstuma tuvošanos, savlaicīgi jāpadomā par zemeņu piesegšanu. Piesegšanai izmanto salmus, skujas, kūtsmēslus, kūdru vai kompostu.

Nosedzot zemenes ar salmiem, tos klāj vienlaidus pāri augiem un rindstarpām, lai pēc salmu nosēšanās veidotos apmēram 5 cm bieža seguma kārtā. Viena hektāra noseģšanai nepieciešams apmēram 10 tonnu salmu.

Kūtsmēslus un kūdras kompostu klāj ap augiem 4–5 cm biežā slānī, pašus augus atstājot brīvus, lai neizpūtu galotnes pumpuri un augi neaizietu bojā. Šāda veida ziemas mulča kalpo arī kā labs barības vielu papildinājums, ko augs izmantos pavasarī.

☑Pavasara naktssalnas

Ziedēšanas un apputeksnēšanās laikā zemenēm var kaitēt pazemināta gaisa temperatūra. Parasti ziedi cieš jau $-2\text{ }^{\circ}\text{C}$ temperatūrā, bet dažas šķirnes var izturēt pat $-4,5\text{ }^{\circ}\text{C}$. Ātrāk apsalst ziedi tām šķirnēm, kurām ziedneši atrodas virs lapām. Neatvērušies pumpuri ir aukstumizturīgāki (iztur vidēji $-3,1\text{ }^{\circ}\text{C}$).

Pret salnām var cīnīties, dedzinot dūmu sveces (Latvijā neražo), salmus, malku, dažādus atkritumus. Dūmu sega pasargā zemenes no salnas tad, ja skaidrā bezvēja naktī tā rodas, atdziestot augsnes virskārtai. Ja salna rodas, uzplūstot aukstām gaisa masām ar ziemeļu vēju, dūmu sega parasti nelīdz. No salnām nedaudz pasargā zemeņu spēcīga salaistišana vēl vakarā. Kad temperatūra jau nokritusies līdz $0\text{ }^{\circ}\text{C}$, zemeņu stādījumu var intensīvi rasiņāt ar pēc iespējas smalkākiem ūdens pilieniem. Mazdārziņos zemenes var apklāt ar plēvi, agrotīklu vai citu materiālu.

☑Zemeņu ogu novākšana

Raža jāvēc 10–15 reizes sezonā atkarībā gan no meteoroloģiskajiem apstākļiem, gan no šķirnes. Ogas jālasa ik pārdienas vai ik pēc trim dienām. Vācot retāk, daudz ogu pārgatavojas, samazinās ražība un zemenes vairāk slimo ar pelēko puvi. Ja ogas jāved tālāk, tās ievāc pirms pilngatavības – kamēr tās ir vēl sārtas vai ar baltu galiņu. Nav ieteicams lasīt ogas lietainā laikā un no rīta, kad vēl nav nožuvusi rasa, jo tad tās ātrāk bojājas. Karstā laikā ievāktas ogas nedrīkst turēt saulē. Ja ogas paredzēts realizēt svaigā veidā, tās ieteicams vākt mazākos (0,5 kg tilpuma) traukos un uzreiz šķirot. Plastmasas kastītes var iegādāties, piemēram, no firmas „Rumeks-NNZ”. Jo mazāk ogas pārber, jo labāk.

Ražas laikā viens lasītājs dienā var novākt 25–45 kg ogu, ražas sākumā un beigās – 15–20 kg.

Pārstrādei domātās ogas var lasīt dažādos traukos, bet visbiežāk audzētāji izmanto 5–8 kg tilpuma kastītes ar caurumotiem sāniem. Lasot zemenes, ir jānovāc arī bojātās ogas, lai neizplatītos puve. Strādājot pa pāriem, ērti ir izmantot speciālas iekārtas – ratiņus vai statīvus, ko katrs

lasītājs, ejot pa savu rindu, pārvieto sev līdzi. Uz lasīšanas galda novieto kastītes kvalitatīvajām ogām un spainišus bojātajai produkcijai.

Ideāli būtu ogas līdz transportēšanai pie patērētājiem uzreiz pēc novākšanas atdzēsēt līdz $5\text{--}7\text{ }^{\circ}\text{C}$. Zemenes vajadzētu realizēt iespējami ātri.

Pieņemot, ka normālos apstākļos zemeņu raža ir nedaudz virs 10 tonnām no hektāra, katrā lasīšanas reizē tiek novākta aptuveni tonna ogu, tāpēc ir jābūt noorganizētam optimālam skaitam cilvēku – 10–15 ogu lasītāju, sagatavotām taras kastēm un izveidotai sistēmai produkcijas aizgādāšanai no lauka līdz patērētājam.

Lielbritānijā un citās valstīs ir populārs zemeņu novākšanas un realizācijas variants, izmantojot PYO (*Pick Your Own* jeb *Vāciet sev paši*) sistēmu. Pie audzētāja ierodas zemeņu pircēji, viņiem tiek ierādītas konkrētas vietas zemeņu laukā, un viņi paši sev salasa ogas, ejot prom nosver un norēķinās par tām. Šādi pašapgādes dārzi arī Latvijā kļūst arvien populārāki.

☑Lapu nopļaušana pēc ražas novākšanas

Arī šis ir diskutējams jautājums zemeņu audzēšanas tehnoloģijā, jo tajā ir gan pozitīvi, gan arī negatīvi aspekti. Lapas nopļaut ir jēga tikai tad, ja to dara uzreiz pēc ražas novākšanas, pat negaidot pēdējo ogu ienākšanos. Nogrieztās lapas nekavējoties aizvāc prom no stādījuma un apsmidzina ar pesticīdiem atlikušās augu daļas.

Lapu nopļaušana samazina slimību un kaitēkļu izplatību, taču liela daļa kaitīgo organismu atrodas tuvu auga serdei, ko nopļaut nav iespējams. Nopļaujot lapas, augam tiek atņemta jau iztērētā enerģija, kas ir jākompensē ar mēslojumu. Atsevišķas zemeņu lapas mūžs ir aptuveni 60 dienas, tāpat tās lapas, kas ir šajā laikā, tik un tā nepārziemo. Pastāv arī uzskats, ka vecās lapas izstrādā hormonu, kas kavē ziedpumpuru iveršanos. Pēc nopļaušanas jaunās lapas saaug ļoti ātri un līdz ziedpumpuru iveršanās laikam parasti paspēj izveidot pietiekami lielu ceru, kas ir būtisks priekšnoteikums, lai iveršanās būtu sekmīga. Pēc nopļaušanas augs pastiprināti veido jaunas lapas un mazāk stīgo. Novēlotai lapu pļaušanai ir negatīva ietekme. Agrīnajām šķirnēm un zemenēm, ko audzē zem seguma, šis pasākums ir iesakāms arī higiēnas apsvērumu dēļ, tāpēc arī pavasarī vēlams novākt bojātās un nodzeltējušās lapas.

☑Stīgu regulāra apgriešana

No mātesauga stīgas ir jāatgriež, tiklīdz tas ir iespējams. Tas sekmē auga labāku attīstību un palielina ražu. Pavasarī pirms ražas vākšanas šo darbu veic divas vai trīs reizes. Stīgu apgriešana dod augam spēku briedināt lielākas ogas, bet pēc ražas novākšanas ļauj tam labāk attīstīties un ieriest vairāk ziedpumpuru.

Īsi par zemeņu bioloģisko audzēšanu

Audzējot zemesnes tradicionāli, līdzīgi kā citiem kultūraugiem tiek lietoti arī pesticīdi, bet, pievēršoties zemeņu bioloģiskai audzēšanai, no ķīmisko preparātu lietošanas ir jāatsakās. Minerālmēsļu vietā var lietot vircu vai kompostu. Kāliju un mikroelementus, kas zemenēm ir ļoti nepieciešami, var dot, izmantojot koku pelnus, kas ir arī līdzeklis dažu kaitīgo organismu ierobežošanai. Taču, zemesnes audzējot ar bioloģiskām metodēm, ceri nekad nebūs tik pilni ar ogām, kā tie, kas ir smidzināti pret smecernieku vai pelēko puvi. Raža prognozējama divas reizes mazāka,

bet bioloģisko ogu realizācijas cena nebūs divas reizes augstāka.

Taču šis jautājums ir diskutējams, jo arī bioloģiskajos stādījumos var iegūt labu ražu, ja izmanto veselīgus stādus un zemesnes pareizi kopj.

Daudzi patērētāji ogas iegādājas tieši no pašiem zemeņu audzētājiem, par kuriem ir zināms, ka viņi lieto minimālu daudzumu ķīmisko preparātu. **LL**

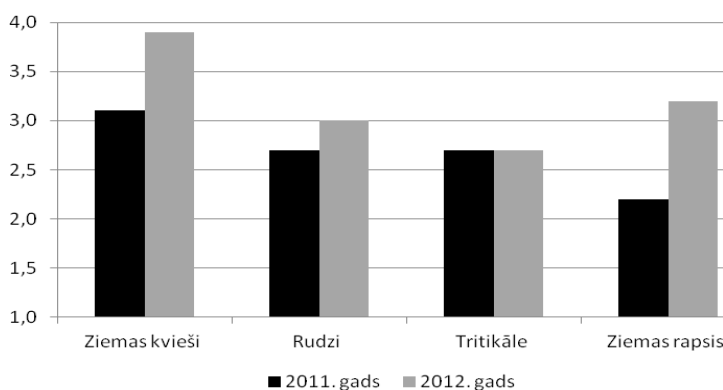
Sagatavoja LLKC Augkopības nodaļas vecākais speciālists dārzkopībā **Imants Missa**

Ražas prognozēšanas rezultāti jūlijā

Jūlijā Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centra speciālisti veica kārtējo ziemas kviešu, rudzu, tritikāles, ziemas rapša apsekošanu un ražas prognozes sagatavošanu.

Sobrīd visām ziemāju kultūrām paredzamas augstas ražas, kas pārsniegs 2011. gada līmeni. Ziemas kviešiem Zemgalē ražas prognoze ir vidēji virs piecām līdz sešām tonnām no hektāra, bet vidēji valstī 3,9 t/ha, kas ir par 0,8 t/ha vairāk kā 2011. gadā. Būtisks vidējās ražas pieaugums, salīdzinot ar 2011. gadu, tiek prognozēts arī

ziemas rapsim. Augstās ražas skaidrojamas ar to, ka 2011. gada rudens bija siltāks un nedaudz garāks nekā iepriekšējos gados, tas ļāva ziemājiem labi sagatavoties ziemai. Pēc labvēlīgās ziemas ziemāji varēja daudz spēcīgāki atsākt veģetāciju. Lauksaimnieki varēja ātrāk uzsākt papildmēslošanu, kas deva iespēju graudaugiem, īpaši vēlāku šķirņu kviešiem, vēl cerot, līdz ar to izveidojās salīdzinoši daudz produktīvo stiebru, kas producēja vārpas.

Vidējās ziemāju ražas prognozes pa gadiem Latvijā, t/ha

Šobrīd bažas lauksaimniekiem rada labības veldrēšanās, kas var nedaudz samazināt ražu un tās kvalitāti, kā arī lietavas un salīdzinoši zemās gaisa temperatūras, kas līdz šim nebija labvēlīgas ražas kvalitātes veidošanās procesam, īpaši proteīna saturam.

Ļoti labi šobrīd izskatās arī kartupeļu stādījumi, ja tiks veikti visi nepieciešamie darbi lakstu puves ierobežošanai

ražas gaidāmas augstas. Vidējā kartupeļu raža Latvijā šobrīd tiek prognozēta 17 t/ha, kas ir par 1 t/ha vairāk nekā 2011. gadā.

Kultūraugu ražas prognozēšana tiks turpināta arī augustā – apsekoti vasarāju labību un vasaras rapša lauki un apkopotas iekultās ziemāju labību un ziemas rapša ražas. **LL**

Sagatavots LLKC Augkopības nodaļā

LAUKU LAPA TAVĀ E-PASTĀ

Piedāvājam iespēju saņemt informatīvos izdevumus "Lauku Lapa" un "Zivju Lapa" Jūsu e-pasta kastītē!

Lai pieteiktos izdevuma elektroniskai saņemšanai, sūtiet pieteikumu uz e-pastu: lauku.lapa@llkc.lv. Uz šo e-pastu varat sūtīt arī ieteikumus, kā mēs varētu pilnveidot "Lauku Lapa" un "Zivju Lapa".

Pieteikumā jānorāda:

Vārds, Uzvārds; Iestādes nosaukums, kuru pārstāvat; E-pasta adresi, uz kuru vēlaties saņemt izdevumu.

SAGATAVOTS**SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"**

Rīgas iela 34, Ozolnieki, Ozolnieku pag.,
Ozolnieku nov., LV-3018
tālr.: 63050220

Izdevumā:

Foto: I. Missa; M. Sirvide

PROJEKTU LĪDZFINANSĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

